Чому кат "Ізоляції" Куликовський не отримав довічне та чого очікувати в інших процесах щодо цієї російської катівні

Читать на русском

Чому кат "Ізоляції" Куликовський не отримав довічне та чого очікувати в інших процесах щодо цієї російської катівні

Денис Куликовський — колишній комендант тюрми-катівні "Ізоляція" у Донецьку. Його затримали в Києві у 2021 році. Шевченківський райсуд Києва засудив його до 15 років ув'язнення, які, після перерахунку за "законом Савченко", перетворилися на 11. Судовий процес був закритим, вирок за трьома статтями оголосили публічно 3 січня.

Тарас Семків — заступник керівника Департаменту протидії злочинам, вчинених в умовах збройного конфлікту, Офіс Генпрокурора. Він керував групою з п'яти прокурорів, які вели справу Дениса Куликовського після того, як його затримали. У цій справі було 22 потерпілих. У приміщенні суду допитали 13, ще 9 — за допомогою відеозв'язку. На всі судові засідання ходив лише один із них, а також четверо представників чотирьох потерпілих.

Тарас Семків - заступник керівника Департаменту протидії злочинам, вчинених в умовах збройного конфлікту, Офіс Генпрокурора

В інтерв'ю МІПЛ Семків розповідає, як обвинувачення поєднало тероризм і воєнні злочини, чому Куликовський не отримав довічне та чого очікувати в інших процесах щодо "Ізоляції".

Воєнний злочин і тероризм

Широке використання статті 438 ККУ — відносно нова практика, до повномасштабного вторгнення Росії для справ, що стосуються війни, використовували переважно статтю про тероризм. У справі Куликовського є обидві. Як вони співвідносяться і як це відображає вирок?

— Я тут трішки не погоджуюся. І до повномасштабного вторгнення, і після, за наявності конкретних фактів, інкримінували статтю 438 ККУ. Але паралельно з цим до повномасштабного вторгнення обвинуваченим інкримінували й інші статті, якщо в їхніх діях був конкретний склад злочину. РФ, до повномасштабного вторгнення, щоб приховати свою участь, діяла через низку терористичних організацій і видавала їх за легітимну владу. Тому через зв'язок із "ДНР" статтю 258-3 інкримінують нашому засудженому. Інша стаття — участь у непередбаченому законом збройному формуванні. Це за участь у роботі МДБ "ДНР" — воєнізованому формуванні з власною ієрархічною структурою, що підпорядковувалося "ДНР".

Куликовський мав там посаду.

— Я поки не хотів би називати прізвище, щоб це не трактувалося як тиск на суд із боку прокуратури, поки вирок не набрав законної сили.

Але ми все одно не будемо уникати імені.

— Я розумію, що суспільство стежить за справою і вже має дані щодо цієї людини, але я, як посадовець прокуратури, не можу коментувати судові рішення поза процедурою їх оскарження. Тому я буду обережним.

Отже, після повномасштабного вторгнення РФ розкрила свої плани і вже не використовує незаконні збройні формування, тому те, що зараз відбувається у Донецькій і Луганській області — кваліфікується без статті про тероризм, якщо його не було до самого повномасштабного вторгнення. Така була наша концепція.

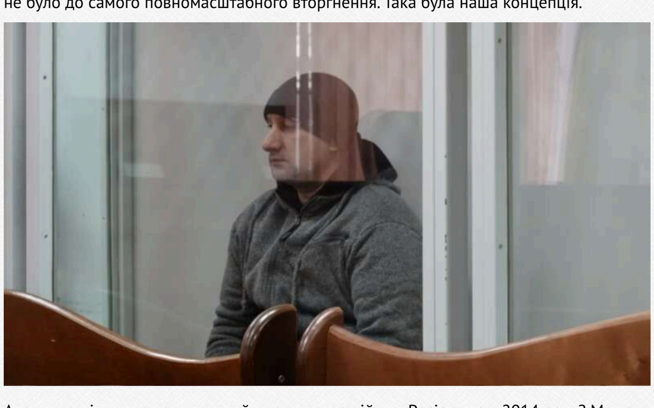

Але чи не підважує це загальний наратив про війну з Росією ще з 2014 року? Може складатися враження, що там були просто якісь терористи, а не російські окупанти.

— Абсолютно ні. Проте міжнародний збройний конфлікт Генасамблея ООН визнала ще в резолюції 2016 року, коли Росію визнали державою-агресором. У той же час Верховна Рада не раз заявляла, що "ДНР" і "ЛНР" — це терористичні організації, і це відображено в практиці правоохоронних і судових органів. Ці обставини доводили перед судами всіх рівнів.

Я поки не бачила вирок. Чи є там достатньо сильний акцент на тому, що це міжнародний збройний конфлікт і саме з ним пов'язаний цей тероризм?

— Я не можу коментувати судове рішення до набрання вироком законної сили, тому я не оцінюватиму, наскільки повно це розкрили. Але можу сказати, що відповідні формулювання є щодо кожного з правопорушень. Усі ці поняття вирок розкриває. Чи повно, достатньо — це оціночне судження, я поки від них відмовлюся.

Статтю 438 ККУ критикують через брак чітких формулювань — так сталося, зокрема, тому що в Україні досі не ратифікували Римський статут. Коли ви нею оперували, чи відчували її повноту як інструменту?

— Норма 438 ККУ дійсно недосконала, вона бланкетна. Стаття виділяє окремі склади кримінального правопорушення і дає можливість відійти від них через пункт про "інші порушення законів і звичаїв війни". Є дискусії про те, як її застосовувати в різних випадках. Але, на мою думку, в тому, що стосується захисту цивільних під час МЗК відповідно до Женевської конвенції, у цій статті немає жодних протиріч. Жорстоке поводження з цивільними вона виділяє окремо. МГП забороняє безпідставно ув'язнювати цивільних, а тим паче застосувати до них насильство. Тому різного тлумачення чи дискусій у нашому випадку не було.

Проблеми є в інших кваліфікаціях. Жорстоке поводження з цивільними та військовополоненими, як на мене — найпростіші склади злочину. Але загалом є дискусії щодо змін у статті 438 ККУ, щоб зазначити конкретніше склади правопорушення, уніфікувати статтю з пунктами Римського статуту.

Що варто було би змінити, на вашу думку?

— Це складне питання. Хотілося б більше конкретики. Насправді, у практиці застосування МГП вже є багато конкретних складів злочинів, можна було би імплементувати їх у 438 статтю, щоб не було дискусій, чи є щось іншими порушеннями законів і звичаїв війни.

Наприклад, це стосується наруги над тілами цивільних і військових. Або ж стосується нашої національної ідентичності — наразі в статті є лише пункт про розграбування пам'яток на окупованій території, але ж їх під час обстрілів знищують і на решті території. А ще велика проблема — це злочини проти людяності, які чітко не зазначені в нашому національному законодавстві. І є дискусії, чи можна кваліфікувати такі злочини.

Про це можна говорити весь день: як злочин сформульований у Римському статуті, і як його кваліфікуємо ми. Потрібно, щоб ця кваліфікація стала чіткішою і зрозумілою кожному слідчому, щоб він не роздумував довго над пошуком бланкетних норм, які треба застосувати в тому випадку. З такою кількістю злочинів слідчим, наприклад, у Херсонській чи Запорізькій областях дуже часто просто не вистачає часу на пошук відповідних норм. Було би значно простіше, якби вони просто були в кодексі. Ми вже адаптувалися до того, що є, але насправді сподіваємося, що Римський статут усе ж ратифікують і внесуть до КК відповідні зміни — тоді кваліфікація буде значно простішою.

Повернімося до зв'язку Росії та "ДНР" у цій справі. У свідченнях тих, хто вийшов із "Ізоляції", є імена чи позивні росіян. Чи встановили слідчі ієрархію катівні? Чи були чіткі вказівки Куликовському або ж від нього?

— Справою "Ізоляції" займалася прокуратура Донецької області. Матеріали щодо Куликовського виділили в окреме провадження, коли його затримали, ним займалися головне слідче управління СБУ і ОГП. У Донецькій області встановили багатьох причетних до злочинів в "Ізоляції" і її функціонування. Очевидно, що до цього причетні росіяни. Є низка кримінальних проваджень, у тому числі щодо росіян, які курували "ДНР" і "МДБ", і за ієрархією можна прослідкувати їх підпорядкування вищим посадовцям РФ.

У конкретній справі нашого засудженого у фокусі було, що саме він робив із українцями в "Ізоляції". Росіяни курували не лише її, а й роботу десятків місць несвободи на окупованій території. Тільки ОГП за минулий рік скерував до суду кілька таких справ — наприклад, щодо Калинівської та Горлівської колоній. І прокуратура Донецької області теж. Там точно звертають увагу на кураторів і матеріали щодо них виділяють в окремих провадженнях.

Куликовського засудили за трьома статтями, а четверту — торгівлю людьми — не довели. Чому так сталося?

— Ми мали попередню кваліфікацію ще під час початкового кримінально провадження, ще до його затримання. Зрештою суд дійшов висновку, що ця кваліфікація — стаття 149 ККУ — зайва. Водночас суд не виправдав обвинуваченого за жодним із епізодів. Він не сказав, що прокурор щось не довів. Просто звернув увагу, що стаття 149 зайва, бо все охоплює стаття 438. Про це чітко йдеться у вироку.

Стратегія та інші справи "Ізоляції"

Є інші процеси та справи проти "Ізоляції". Чи ви підтримуєте зв'язок зі слідчими, які над ними працюють, чи є у вас спільна стратегія?

— Зв'язок із підрозділами ми підтримуємо. Під час повномасштабного вторгнення в прокуратурах, СБУ і Національній поліції створили спеціалізовані підрозділи, які розслідують саме воєнні злочини. У Донецькій області цей підрозділ створили раніше. Зараз зареєстрували понад 120 тисяч воєнних злочинів, без координації ми не зможемо їх ефективно розслідувати. У нас є стратегічний план. За необхідності ми обмінюємося інформацією. За результатами судового розгляду ми не отримали нової інформації, яка потребувала би перевірки. У Донецькій області є багато фактів, які вони ще перевіряють, з'являються нові докази. Саме розслідування щодо "Ізоляції" відбувається там.

Ми зараз хочемо загалом вибудувати стратегію переслідування за злочини, пов'язані з незаконним утриманням цивільних, безпідставним позбавленням волі і катуванням. Для цього ми вибудовуємо загальну систему місць несвободи, "Ізоляція" також у цьому списку, вона продовжує функціонувати.

Наскільки вирок Куликовському може вплинути на загальну стратегію роботи у подібних справах? Чи можуть перейняти ваш досвід інші команди?

— Наприкінці кожного року ми аналізуємо всі вироки за 438 статтею, щоб побачити тенденції і яку практику вибирає суд, щоб врахувати це надалі. Але є вироки, які треба аналізувати відразу. На аналіз цього вироку маємо 30 днів, він ще триває. Крапку ми поставимо, коли визначимося, чи будемо оскаржувати. Але там є багато формулювань і тверджень, які ми поширюватимемо серед практиків. Це стосується бланкетних норм, на які посилається суд під час вибору кваліфікації, участі в терористичній організації, існування МЗК до повномасштабного вторгнення і багато інших речей.

Тридцять днів триває формальний аналіз. Але поза ним, думаю, у вас уже були розмови на цю тему?

— Звичайно. Думаю, ми погодимося з тим, що кваліфікація за статтею 149 була зайвою в цьому випадку і її справді охоплює стаття 438. Ми не бачимо доцільності інкримінувати інші статті, враховуючи, що з точки зору МГП будь-які порушення проти цивільних у контексті МЗК повинні кваліфікуватися за 438. Цього достатньо, додаткових статей не треба. До того ж, за частиною 1 статті 438 суд призначив максимальне ув'язнення — 12 років. Це те, що запропонував прокурор.

Загалом вийшло 15 років за трьома статтями, але через "закон Савченко" вони перетворилися на 11. Із реакції потерпілих, публічних людей і в коментарях до новини помітно, що люди вважають: цього замало. Є обурення, що це не довічне. "Жорстоке поводження з цивільними" — це формулювання, за яким ховається не одна страшна трагедія "Ізоляції". Чи була думка працювати над пропозицією довічного терміну і чому це в результаті не пішло в роботу?

— Я погоджуюся, що для нас це просто формулювання, а для людей — трагедія, важкі спогади, які не хочеться згадувати. Вони хочуть справедливої сатисфакції за вчинене. Але ми діємо винятково у правовому полі. Максимальне покарання за частину 1 статті 438 — 12 років позбавлення волі. Частина 2 статті стосується смерті — за вбивство через порушення законів і звичаїв війни можуть призначати довічне. Але в цьому випадку прокурори не мали права просити довічне. І суд не мав права призначати таке покарання.

Як прокурор я не можу дати людську оцінку, власне ставлення. Але норми ККУ також не завжди досконалі. І кожен злочин, особливо такий — це важка трагедія. І ми всі хотіли б, звісно, найсуворішого покарання. Але принципи кримінального права передбачають диференціацію покарання. Є злочини, які за своєю жорстокістю, можливо, вражатимуть нас ще більше, і ми не повинні перетворитися на РФ, де без доказів просто ставлять тавро і не керуються правом, коли призначають покарання. Незважаючи на емоції, ми повинні дотримуватися національного та міжнародного законодавства і призначати покарання, яке враховуватиме ступінь тяжкості вчиненого та відповідатиме ступеню небезпечності людини для суспільства.

Потерпілі та справедливість

Ви кажете про диференціацію, але ж у нас є заочні процеси, де, наприклад, дають 12 років за крадіжку техніки. Ви ж розумієте, що це неспівмірно з вироком Куликовському?

— Безперечно, такі випадки є, ми їх вивчаємо й оцінюємо. За всієї нашої "любові" до обвинувачених ми повинні зберігати об'єктивність, бо на нас дивитися міжнародна спільнота: чи здатна наша судова система виносити об'єктивні вироки після об'єктивних розслідувань. Стаття 438 містить кілька конкретних складів злочину. Це не означає, що всі за частиною 1 повинні отримати максимальне покарання. Має бути диференціація. Більш того, Женевська конвенція дозволяє суду призначати покарання нижче мінімуму. Зараз ми намагаємося забезпечити єдність правозастосування, щоб усі розуміли, яким шляхом ідуть правоохоронні органи, ОГП і суди, коли призначають такі покарання, щоб була диференціація.

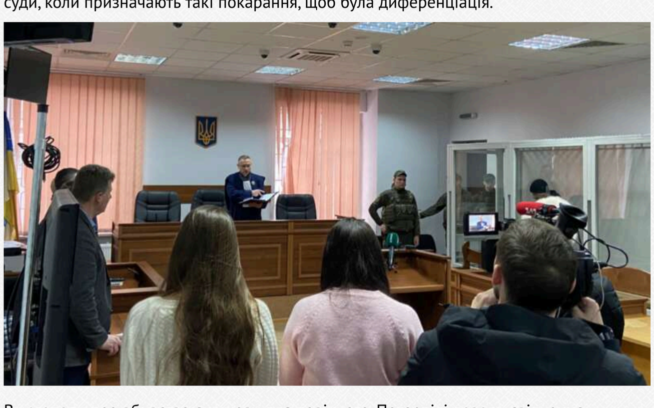

Ви згадали про вбивство як умову для довічного. Потерпілі давали свідчення громадським організаціям і медіа про те, що Куликовський вбивав людей. Чи працювали над доведенням цього в цій справі?

— Розслідування за фактом того, що було в "Ізоляції", загалом триває. Ми не виключаємо, що коли стане відомо про вбивства конкретних людей, відбудеться розслідування і може бути ще один суд і покарання. Але на цьому суді ніхто не повідомив конкретних фактів про вбивства і про причетність до них засудженого.

Ніхто з потерпілих не говорив про це на суді? Чи це просто не змогли довести?

— Причетність засудженого до вбивства якоїсь конкретної людини не встановили під час розслідування.

Це означає, що потерпілі говорили про те, що вбивства були, але не змогли довести, кого саме? Чи згадки про це взагалі не було на процесі?

— "Ізоляція" була місцем несвободи, а не місцем масових страт — але ми не виключаємо, що там помирали від катувань. У нас є такі твердження, але про те, що конкретна людина померла від дій засудженого — поки ні.

Але на процесі про це згадували?

— На процесі згадували, що, можливо, були смерті, є обставини, які на це вказують. Але притягнути до відповідальності можна за конкретне кримінальне правопорушення. Не було конкретних даних про те, що в цьому місці вбили конкретну людину і до цього причетний засуджений.

Щодо самого процесу. Його закрили на прохання сторони захисту — чому? І чи це справедливо, зважаючи на суспільний інтерес?

— Я не можу це оцінювати. Чи обґрунтовано суд ухвалив рішення — поки важко говорити. Був значний резонанс, але суд вважав, що аргументи захисту достатні, щоб проводити засідання в закритому режимі. Під час підготовчого судового засідання сторона захисту заявила таке клопотання задля безпеки тих, хто бере участь у кримінальному провадженні з боку захисту.

Це міг бути й адвокат і Куликовський, так?

— Так.

Чому безпека, наприклад, адвокатів у цій ситуації переважила суспільний інтерес?

— Я не говорю, що це була безпека адвокатів. Підстави я не можу розголошувати.

Також вирок частково задовольняє два цивільних позови. Чому їх було лише два, коли потерпілих 22, і чому суд задовольнив їх на значно меншу суму?

— Кожна людина має право заявити цивільний позов. Хтось цим правом скористався, хтось не захотів. Є багато потерпілих, які не брали активної участі у процесі, не хотіли від нього сатисфакції — хотіли просто не згадувати. Це нормально. Багато хто не вірив у те, що реально домогтися задоволення позову. Зрештою, це право кожної людини. Задовольнити позов повністю чи частково — це виключно прерогатива суду. Суд має напрацьовану практику, яку враховує. Доводи прокурора не є визначальними, особливо в тому, що стосується моральної шкоди — більше залежить від здатності потерпілого переконати суд.

У Куликовського є з чого стягувати ці кошти?

— Наскільки я пригадую, майна на неокупованій території в нього немає.

Тобто невідомо, чи можна загалом виконати це рішення?

— Так. Звичайно, його майно шукатимуть, але поки про якісь значні активи я не чув.

Потерпілих у цій справі багато. Через травматичність пережитого не всі хотіли включатися в процес. Наскільки потерпілі були залучені і чи змінилося з часом їхнє ставлення до власної ролі в цьому процесі?

— Так, не всі потерпілі брали активну участь у процесі, це їхнє право. Свідок зобов'язаний надавати правдиві свідчення, але потерпілий має право взагалі відмовитися давати свідчення. Наша роль була в тому, щоб переконати суд в тому, що злочини були і до них причетна конкретна людина. Ми намагалися якомога тісніше співпрацювати з потерпілими: з кимось це було просто, з кимось важче. Декого під час судового засідання вмикали дистанційно з-за кордону. Враховуючи доведення за всіма епізодами та максимальне покарання, ми вважаємо, що результату досягли. Чи потерпілі задоволені вироком — важко сказати. Побачимо, чи подадуть вони апеляційну скаргу. Поки про це невідомо.

Результат — це одне, а процес — інше. Координаційний центр по роботі з потерпілими лише створили. А насильство та травматичні події були в злочинах і раніше. Справа "Ізоляції" — це взагалі унікальний випадок жорстокості. Чи вірили потерпілі у справедливість, чи було розчарування? Як із ними будували роботу в людському вимірі?

— Координаційний центр створили лише минулого року, це важливий крок від керівництва ОГП. Бо проблемою в органах досудового розслідування і прокурорів є віддаленість від потерпілих. Це людина, якій зашкодили. Вона намагається не згадувати і точно не хоче, щоб її постійно допитували правоохоронці, дуже часто щоразу інші. Але людина хоче знати, як рухається процес, яким може бути результат. Прокурор чи слідчий дуже часто сфокусований на доведенні, тоді як співпраця з людиною може залишитися поза увагою. Ми сподіваємося, що Координаційний центр стане місточком між ними.

Скільки допитів на людину могло припасти під час роботи з цієї справою?

— Не можу сказати, що прокурори і слідчі зловживали ними. Але були випадки, коли треба було щось уточнити. І це інколи провокувало проблеми.

Роздратування, відстороненість?

— У тому числі. Зараз стаття 615 КПК дозволяє використовувати під час суду свідчення, які записали на відео раніше. Це значно спростить ситуацію, якщо людина не хоче брати участі у процесі, бо це великий стрес, ретравматизація, публічна розповідь у присутності обвинувачених. Це надзвичайно важко, потребує спеціальної підготовки. І це не завжди виправдано. Ми намагаємося запровадити практику, коли в певних випадках можна використовувати показання досудового розслідування в судовому розгляді.

Це добре, але в процесі над Куликовським не було ані Координаційного центру як місточку, ані таких підходів.

— На жаль, це провадження розпочали ще в 2014—2015 роках, коли тільки напрацьовували практику роботи з потерпілими, тому там було значно важче. Не було механізму, який би з одного боку мінімізував ретравматизацію, з другого прогнозовано інформував про участь. Можливо, це викликало таке небажання окремих людей брати участь у процесі. Сподіваюся, цей механізм із часом удосконалять, ми над цим працюємо.

Чи ви відчуваєте розчарування через цей вирок? Та ще й зважаючи на "закон Савченко".

— З "законом Савченко" взагалі окрема історія. Він розчаровує всіх, хто на боці потерпілих. До цього негативно ставляться всі потерпілі, незалежно від того, чи це воєнний злочин, чи ні. Це підриває відчуття справедливості, однозначно. З другого боку, ми застосовуємо той закон, який ухвалює наш законодавець. Суд не має можливості не провести перерахунок. Тому треба, щоб судовий розгляд відбувався якнайшвидше, щоб засуджений відбував покарання без перерахунку день за два. Тому ми передусім хочемо домогтися швидкого набрання вироком законної сили. Якщо буде апеляційне оскарження, ми намагатимемося якомога швидше пройти цей процес.

Спершу Куликовського два роки не затримували в Києві, потім процес, потім такий вирок. Як це вплинуло на людей?

— Я особисто поки не спілкувався з потерпілими. Але в реакції потерпілих у соціальних мережах я не побачив розчарування від покарання, дій прокурорів чи вироків суду. Від тих, хто пройшов процес, мені також не відомо про спроби оскарження чи висловлювання, що це надто м'який вирок.

Потерпілі цього не говорили?

— Я навмисно запитував колег — вони про це не говорили. Можливо, обдумали вирок і дійшли інших переконань. На початковій стадії таких заяв не було. Міру покарання запропонували ще на судових дебатах, і заяв від потерпілих, що це надто м'яке покарання, не було. Тому стверджувати про масове незадоволення від постраждалих, думаю, передчасно. Звісно, завжди є люди, які думають, що покарання недостатнє — а хтось думає, що воно надто суворе. Я вважаю, що ми як прокурори виконали своє завдання, бо довели всі факти злочинних дій і домоглися достатньо суворого покарання.

Самі потерпілі говорили, що дії Куликовського були радше аномалією в "Ізоляції", але наскільки у цій справі можна побачити патерни переслідування Росією цивільних українців? Чи може це мати роль для міжнародного правосуддя, щоб довести глобальну політику РФ щодо України?

— Однозначно так. Для цього треба розслідувати злочини, що відбуваються у місцях несвободи і провести між ними аналогію, щоб узагальнити патерни. Вони тут точно є. Вони проглядаються у всіх місцях несвободи на окупованій території.

Передусім, власне, позбавлення свободи — і до повномасштабного вторгнення, і тепер, наприклад, під час фільтрації. Якщо навіть абстрагуватися від очевидно злочинних катувань, то сам факт поміщення людини у місце несвободи за поведінку, яку вони вважають неправильною — це вже злочинно. Цивільних не можна позбавляти свободи за проукраїнські погляди чи висловлювання. Це було, зокрема, в "Ізоляції" щодо шести людей. І факти насильства, методи дуже часто схожі в різних місцях несвободи. Часто це роблять "слідчі МДБ" чи ФСБ. Вони "розслідують" те, що не є злочином, а є патріотичною позицією, і застосовують однакові види тортур, зокрема щодо "перевиховання", коли вмикають, наприклад, гімн Росії.

Патерни є, але це надзвичайно велика робота. Аналізувати інформацію непросто і ми зараз працюємо над цифровими рішеннями. Це допоможе передусім встановити людей, які транслюють патерни далі, можна визначити системність практик. Ми вважаємо, що не куратори заплющують очі на те, що роблять підлеглі, а підлеглі роблять те, що кажуть куратори. Ці спільні риси є не просто так — це політика РФ щодо України.

Але тоді важливо довести намір.

— Надзвичайно важливо — і в цьому складність. Треба працювати з кожним постраждалим, щоб виокремити групу, до якої певні дії вчиняли найчастіше — і тоді вже кваліфікувати.

З вами контактували слідчі Міжнародного кримінального суду щодо цієї справи?

— МКС цікавиться багатьма злочинами, які вчиняють в Україні, але передусім щодо цивільних. В Україні відкрили офіс МКС, від них до ОГП є багато запитів щодо різних матеріалів. Ми намагаємося їм максимально сприяти. Але вони проводять власне розслідування, а не спираються на розслідування національних органів. Ми сподіваємося, що вони також ці патерни виокремлять і знайдуть вищих посадовців Росії, з вини яких це робили.

Оксана Расулова, журналістка МІПЛ

Джерело: Медійна ініціатива за права людини

Теги: Пытки, катування, Донецьк, Донецк, Военные преступления, військові злочини, Приговор, Куликовский Денис, Тюрьма Изоляция

Марія Войтенко
огляд ач новин

22 січня 2024 г., 15:50 | Переглядів: 2265 | Коментарі: 0

Роздрукувати | Надіслати товаришу

Коментарі:

comments powered by Disqus

Важливі новини

19.05.2026 Мільярди на крові під маскою меценатства: як власник «Трухи» Володимир Литвин легалізує дубайські ка... #Труха #Аваков #Urban One

13.05.2026 Розшукуваний бізнесмен Борис Ушерович через кіпрсько-іспанський ландромат... #РЖД #Кипр #Кіпр

ЦЕНЗУРА — ЯК ОБІЙТИ БЛОКУВАННЯ І ЧИТАТИ НАШ САЙТ

Останні новини

По даті | По переглядам | По коментарям

00:01 Трамп повідомив про кадрові зміни в розвідспільноті США та призначення нового виконувача обов'язків

22 травня 2026 г.

23:58 Окупанти атакували Конотоп дронами: у місті чули вибухи

23:54 Оператора азартних ігор «ОЛЛ СІТІ ГЕЙМС» покарали на 4,3 мільйона

2013-2026 © АНТИКОР — національний антикорупційний портал

Реклама на сайті • Наші партнери

Політика конфіденційності

Використання матеріалів сайту дозволено лише за наявності активного гіперпосилання на джерело. Усі права на тексти, зображення, фотографії та відеоматеріали належать їх авторам.